

קמא ע"א

[א] גמ' ושעל בגדו מגררו בצפורן - וכ"ש בגב סכין.

אור אליהו

ורבינו לא הכריע אם כב"י או כב"ח, ועיין הערה 146.

[א] כגמ': "אמר רב כהנא, טיט שעל גבי בגדו מכסכו מבפנים ואין מכסכו מבחוץ. מיתבי טיט שעל גבי מנעלו - מגררו בגב סכין, ושעל בגדו - מגררו בצפורן, ובלבד שלא יכסכו". מה שכתוב בברייתא שטיט שעל בגדו מגררו בצפורן, אין הכוונה דוקא בצפורן, אלא הכוונה שמותר לגרר אפילו בצפורן, וכל שכן בגב סכין¹⁴⁷. והטעם, שהרי

הקושיא כתב הב"י (ש"ד, יא), שלכן כתב רש"י כאן "והיין יוצא", שכיון שהיין יוצא ניכר שהוא מתקן, ולכן אסור אפילו בשאר דברים שלא שייך בהם מירוח, אבל לקמן מדובר שאין היין יוצא ולא ניכר שהוא מתקן, ולכן רק בדבר ששייך בו מירוח אסור¹⁴⁴.

אמנם הב"ח (שם) כתב להיפך, שכוונת רש"י שדוקא כאשר היין יוצא יש את ההיתר לצורבא מרבנן, והיינו משום הפסד, אבל כשאין היין יוצא, גם לצורבא מרבנן אסור¹⁴⁵.

ושמן ליכא היתרא כלל, אפילו במקום פסידא, ואפילו לצורבא מרבנן ועל ידי הערמה להצניעו שם נמי אסור משום ממרח, אבל שאר דברים דלית ביה משום ממרח שרי בדבר מאכל משום פסידא ועל ידי הערמה לצורבא מרבנן". (וצ"ע כיצד יתיר הב"ח את קושיית הב"י).

146. נמצא שנחלקו הב"י והב"ח להלכה, שלב"ח אם אין היין יוצא אסור לסתום בשום דבר ואפילו לצורבא מרבנן, שאין בזה הפסד, ואילו לב"י, אדרבא, באופן זה גם למי שאינו צורבא מרבנן מותר, שאינו נראה כמתקן. וכן פסק בשולחנו הטהור (ש"ד, יא): "אם היה היין יוצא דרך הנקב, אסור לסתמו ואפילו ליתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מכין אלא להצניעו שם. ואם הוא ת"ח, מותר לו להערים בכך". ומבואר שאם אין היין יוצא מותר גם למי שאינו צורבא מרבנן. ורבינו שם בכיורו הביא את שתי הדעות הנ"ל בלי הכרעה: "ואם היה היין כו' - כן דייק ב"י מהא דפרק תולין קל"ט ב' וממ"ש רש"י שם וכמו שמבאר והולך ואפילו ליתן כו'. אבל ב"ח השיג על זה ואמר, דאדרבא בשעה שהיין יוצא יותר ראוי להתיר משום הפסד. ועיין ברמב"ם שאוסר בכ"ד בסתם וע' במ"מ וכ"מ וב"י וצ"ע".

147. כתב הרא"ש (כ, יד): "אמר רב כהנא ואיתימא

144. לשון הב"י (ש"ד, יא): "נראה מדברי רש"י (שם ד"ה ומנח בברוא), דההיא כשהיין יוצא דרך הנקב דמחזי כמתקן, וההיא דשעוה ומישחא בשאין היין יוצא דרך הנקב, ומשום הכי בשאר דברים מותר לסתום חוץ מבדבר המתמרח".

145. לשון הב"ח: "וזהו שפירש רש"י בפרק תולין (סוף דף קלט ע"ב) בההוא צורבא מרבנן דשקל ברא דתומא ומנח בברוא דנא מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצא נותנו לשם בשבת לסתום, והוי כמתקן ומערים לכתחלה עכ"ל. דנראה פשוט דקשיא ליה לרש"י הניחא במאן דנאים במברא ועבר להך גיסא וסייר פירי, דהתירו הערמה לצורבא מרבנן משום הפסד פירותיו, שהיו בלא שמירה, אבל למה התירו לסתום הנקב בכרא דתומא, דהוי כמתקן מנא, דהכי נמי מתקן הנקב וסתמו, ולכן פירש דהכא נמי הוי פסידא דהיין יוצא. ולפי זה כשאין היין יוצא אסור לסתמו אפילו לצורבא מרבנן, אפילו בשאר דברים שאין בהם משום ממרח, ואין צריך לומר לשאינו צורבא מרבנן, ודלא כמו שכתב בשולחן ערוך להתיר בשאין היין יוצא ודוק".

ולגבי קושיית הב"י מדף קמו ע"א, שמבואר שרק בדבר שיש בו מירוח אסור לסתום חבית, כתב הב"ח: "והא דנקט ברישא דבשעוה ושמן אסור מפני שהוא ממרח, אתא לאשמועינן, דבשעוה

קמה ע"א

[א] גמ' משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא - גירסת הגאונים אוכל הוא. עי' רשב"א, וכ"כ הרי"ף ע"ש.

אור אליהו

הוכשר. מאי לאו בהא קמיפלגי, מר סבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא, ומר סבר לאו אוכל הוא. אמר רב פפא, דכולי עלמא משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא, והכא במשקה הבא לאיבוד קמיפלגי, מר סבר משקה הוא, ומר

אם מותר לגרר בצפורן, שהיא חדה, כל שכן שמותר לגרר בגב סכין, שאינה חדה כל כך. ועיין הערה 148.

[א] בגמ': "אמר רבי ירמיה, כתנאי, המחליק בענבים לא הוכשר, רבי יהודה אומר

רבי יהודה, טיט שעל גבי בגדו מכסכו מפנים ואין מכסכו בחוץ. ומגררו בצפורן ובסכין". הרי שמבואר שבבגד מותר גם בסכין. וכן כתב הטור (שם): "ואדוני אבי ז"ל התיר שניהם. טיט שעל בגדו מכסכו מפנים. כיצד, לוקח הבגד מפנים ומשפשו זה בזה, אבל לא בחוץ דדמי לליבון שמתלבן בכך, ומגררו בצפורן או בסכין". וכתב הב"י מה הטעם שהוסיף הטור גם סכין: "ומשמע לרבינו דלאו דוקא בצפורן, שהוא הדין בסכין דשרי, אלא דאורחא דמילתא נקט, שאין דרך לגרר הבגד אלא בצפורן". ולפי זה יוצא שסכין הוא לא יותר קל מצפורן אלא זה מצד הרגילות. ואם כן גם בחודה של הסכין יהיה מותר, ולא רק בגב הסכין, וכמו שממשיך שם הב"י: "ולפי זה אפשר, דאפילו בחודה של סכין נמי שרי, דצפורן מעשה חודה של סכין קא עביד". וכן קצת משמע מהרא"ש והטור שכתבו "בסכין" בסתמא ולא כתב "גב סכין". ואע"פ שהב"י כתב לגבי היתר חודה של סכין בדרך אפשר, המגן אברהם (שם יד) פסק כן בודאי. ומדברי רבינו בביאורו על השו"ע (שם סעיף ח) משמע שהרא"ש והטור התירו רק בגב הסכין. וז"ל: "ופירשו הרא"ש והטור אפילו בצפורן וכל שכן בגב סכין". ולכן כתב רבינו "וכל שכן", שזה שייך לומר רק לגבי "גב הסכין" כנ"ל, אבל על חודה של סכין לא שייך לומר "וכל שכן". ועיין הערה הבאה.

והנה הרי"ף (נח ע"ב) והרמב"ם (כב, יז) הזכירו לגבי בגד רק צפורן, וכלשון הברייתא. ולכן השו"ע (שם, ז) נמשך אחריהם והזכיר גם כן רק צפורן. אמנם זה ע"ש.

אין הכרח לומר שהרי"ף והרמב"ם חולקים על הרא"ש, רק שנקטו את לשון הברייתא כדרכם. והנה הב"ח בהגהותיו על הרא"ש (אות ו) כתב שצריך להגיה בדברי הרא"ש ולומר: "ומגררו בצפורן, אבל לא בסכין". אמנם כאמור לעיל, רבינו יעקב בטור, כתב כמו שלפנינו ברא"ש "בצפורן או בסכין" וכן כתב רבינו יעקב גם בקיצור פסקי הרא"ש: "ומגררו בצפורן ובסכין". 148. הנה לגבי מנעל מבואר בברייתא בסוגיא כאן: "טיט שעל גבי מנעלו מגררו בגב סכין", אבל לקמן בע"ב מבואר שם בברייתא אחרת שאסור: "אמר ליה ההוא סבא, סמי דידך מקמי הא דתני רבי חייא, אין מגרין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן". וכך נפסק להלכה בשו"ע (שם ח), והוסיף הרמ"א בסוגריים שהאיסור הוא בין בגב הסכין ובין בצפורן: "אין מגרין (בסכין או בצפורן) מנעל, בין חדש בין ישן, מפני שקולף העור והוא ממחק". והנה בכל הסוגיא לגבי מנעל הוזכר רק גב הסכין, לכן על מה שכתב הרמ"א "בסכין" כתב רבינו בביאורו: "גמ' שם", ועל מה שכתב הרמ"א "או בצפורן" כתב רבינו: "או בצפורן - וכן משמע שם, ושעל בגדו מגררו בצפורן ופירשו הרא"ש והטור אפילו בצפורן וכל שכן בגב סכין, וכיון דכאן אפילו גב סכין אסור כל שכן צפורן". ועיין בספר בני ציון על שו"ע (אור"ח חלק ה עמ' מב-מג) שהאריך בדין זה של גרירת הטיט מבגד ומנעל, והביא את דברי רבינו בביאורו לשו"ע והקשה עליהם ונשאר בצ"ע בדין זה ע"ש.